

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Факультет економіки та управління
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра менеджменту
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

**Пояснювальна записка
до дипломної роботи**

магістра

(рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень))

на тему: «Удосконалення управління персоналом на основі методології
СМЯ 9001:2015»

Виконав: студент V курсу, групи ФЕУ-518 м
напряму підготовки (спеціальності)

073 Менеджмент

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Острогляд О.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник д.е.н., професор Гудзь П.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Павелко В.Ю.

(прізвище та ініціали)

м. Запоріжжя
2019 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
 (повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет економіки та управління
 Кафедра менеджменту
 Рівень вищої освіти магістр
 Спеціальність 073 Менеджмент (код і найменування)
 Освітня програма (спеціалізація) Менеджмент організації та адміністрування
 (назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.ек.н., проф.
Луцина Т.В.
 « 12 » 12 2019 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Прізвище, ім'я, по батькові Остерошня Олександр Олександрович
 Тема проекту (роботи) Здосконалення управління персоналом на основі методології СМА 9001:2015

Рівень проекту (роботи) Гурь Петро Васильович, д.ек.н., професор
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом закладу вищої освіти від « 14 » 11 2019 року № 391

Строк подання студентом проекту (роботи) 22.11.2019

Вихідні дані до проекту (роботи) - статистична інформація: параметри якості персоналу та методи оцінювання якості персоналу підприємства; статистичні діагностики та виведення вузлових точок в управлінні якістю персоналу реалізації; реформування внутрішніх аудитів та їх аналіз.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно зробити) 1. Теоретичні аспекти управління якістю персоналу.

2. Діагностика стану управління персоналом в контексті Системи менеджменту якості КП «Міжнародний аеропорт „Запоріжжя“»

3. Обґрунтування зміни менеджменту аеропортів до сучасних методів забезпечення якості персоналу. 4. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях.

Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Робота має містити порядку 10 таблиць, 10 рисунків, не менше 60 джерел наукової літератури.

РЕФЕРАТ

чис, дата	приймав виконавця завдань

кількість сторінок	Примітки
19	
19	
19	
но	
19	
19	
19	
19	
19	
19	
2019	

Прізвище та ініціали)

Прізвище та ініціали)

Магістерська робота на тему: «Удосконалення управління персоналом на основі методології СМЯ 9001:2015» містить 122 с., 5 табл., 16 рис., 71

рисунків.

Об'єкт дослідження – процес управління персоналом на комунальному підприємстві «Міжнародний аеропорт «Запоріжжя»». Предмет дослідження – удосконалення процесу управління персоналом на комунальному підприємстві «Міжнародний аеропорт «Запоріжжя»» на основі теоретичних, методичних, прикладних підходів у системі ISO 9001:2015. Мета роботи – визначити шляхи удосконалення управління персоналом на основі методології СМЯ 9001:2015 на КП «Міжнародний аеропорт «Запоріжжя»».

Методи дослідження – економічний аналіз (при оцінці фінансового становища підприємства), порівняльний аналіз (при здійсненні порівняння щодо господарської діяльності та діяльності в області менеджменту якості персоналу за останні роки), порівняння, аналогія, абстрагування.

При написанні магістерської роботи були використані законодавчі та нормативні акти, стандарт ISO 9001:2015, монографії та наукова література зарубіжних та вітчизняних авторів, дані фінансової звітності КП МА «Запоріжжя».

В роботі викладені:

- а) теоретичні аспекти управління якістю персоналу;
- б) діагностика стану управління персоналом в контексті системи менеджменту якості КП «Міжнародний аеропорт «Запоріжжя»;
- в) обґрунтування змін менеджменту аеропортів до сучасних методів забезпечення якості персоналу.

МЕНЕДЖМЕНТ, МЕНЕДЖМЕНТ ПЕРСОНАЛУ, СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ISO, АЕРОПОРТ, АВІАПОСЛУГА, МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконання завдання
1	Д.е.н., професор Гудзь П.В.		
2	Д.е.н., професор Гудзь П.В.		
3	Д.е.н., професор Гудзь П.В.		
4	Ст. викладач Хурабевь С.М.		
керівник проекту	к.е.н., доц. Панкова А.Ю.		

7. Дата видачі завдання « 15 » 03 2019 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примі
1	Організаційне зібрання щодо термінів подання магістерської роботи та методики її виконання	01.03.2019	
2	Вибір теми	15.03.2019	
3	Затвердження переліку тем магістерських робіт на кафедрі	15.03.2019	
4	Огляд та опрацювання наукової та спеціальної літератури з теми	Постійно	
5	Наказ Ректора ЗНТУ про затвердження тем магістерських робіт		
6	Видача завдання до магістерської роботи	15.03.2019	
7	Розробка робочого плану магістерської роботи за узгодженням з науковим керівником	29.03.2019	
8	Написання 1 розділу та представлення його на кафедру в друкованому вигляді	31.05.2019	
9	Написання 2 розділу та представлення його на кафедру в друкованому вигляді	20.09.2019	
10	Написання 3 та 4 розділів та представлення їх на кафедру в друкованому вигляді та чорнового варіанту роботи в цілому	11.10.2019	
11	Нормоконтроль	25.10.2019	
12	Попередньої захист магістерської роботи	01.11.2019	
13	Подання роботи на кафедру в остаточному чистовому оформленні	22.11.2019	
14	Захист магістерської роботи перед ЕК	18-19.12.2019	

Студент(ка)

(підпис)Острошук О.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)Гудзь П.В.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

Завдання на магістерську роботу	
Реферат	
Вступ	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПЕРСОНАЛУ	12
1.1 Управління якістю: поняття, функції та методи	12
1.2 Управління персоналом: вимоги системи менеджменту якості	21
1.3 Методи управління якістю персоналу аеропортів та засоби їх реалізації	28
Висновки до 1 розділу	39
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ КП «МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ «ЗАПОРІЖЖЯ»»	40
2.1 Організація системи управління якістю в аеропорту «Запоріжжя»	40
2.2 Оцінка якості персоналу підприємства	50
2.3 Діагностика та вияв вузьких зон в управлінні якістю персоналу	61
Висновки до 2 розділу	69
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ЗМІН МЕНЕДЖМЕНТУ АЕРОПОРТІВ ДО СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПЕРСОНАЛУ	71
3.1 Розробка моделі підвищення управління якістю персоналу на основі базових принципів Європейського кодексу поведінки персоналу	71
3.2 Обґрунтування критеріїв та показників оцінки якості персоналу в на основі професійних компетенцій працівників	81
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	96
4.1 Аналіз потенційних небезпек	96
4.2 Заходи по забезпеченню безпеки	98

4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці	101
4.4 Заходи з пожежної безпеки	108
4.5 Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях	109
Висновки до 4 розділу	111
Висновки	113
Перелік використаних джерел	116

ВСТУП

Актуальність теми. У міру розвитку економічних реформ в Україні все більше уваги приділяється якості. У теперішній час однією з найважливіших проблем для українських підприємств є створення системи якості персоналу, що дозволяє забезпечити надання високого рівня сервісу.

Система якості важлива при проведенні перемовин із зарубіжними партнерами, що вважають обов'язковою умовою наявності у підприємства системи якості та сертифікату на цю систему, що виданий авторитетним сертифікуючим органом. Система якості повинна враховувати особливості підприємства, забезпечувати мінімізацію витрат на забезпечення сервісу та його впровадження. Споживач бажає мати впевненість, що якість надання послуг буде стабільна та стійка. У теорії та практиці управління якістю виділені дві проблеми: якість персоналу та менеджмент якості.

Проблеми управління якістю персоналу на підприємстві стали об'єктами досліджень ряду вітчизняних та зарубіжних вчених. Величезний вклад у розробку теоретичних та практичних проблем у розгляданій темі належить таким авторам як: С.М. Безродна, Р.І. Буряк, М.М. Кане, Б.В. Иванов, А.Г. Схиртладзе, И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.А. Янковский, Ю.В. Макогон, Н.В. Фомичева, М.І. Шаповал, С.Г. Дзюба, П.В. Журавель, Д.М. Іванцевич, В.М. Колпаков, А.А. Лобанов, В.В. Адамчук, Е.А. Уткін, Ф.Ю. Поклонський, М.Г. Рак, Д.С. Синк, Г.М. Скударь, А.А. Томпсон, С.В. Шекшня. А, Павелко В.Ю. питанням формування і функціонування системи управління персоналом зокрема присвячені роботи Н.Д. Лукьянченко, Л.В. Балабанової та О.В. Сардак, Л.Б. Пошелюжноі, О.В. Крушельницької, Д.П. Мельничук та інші.

Суттєвий вклад в дослідження теоретичних основ та розробку методології оцінювання управління персоналом на основі якості на підприємствах внесли зарубіжні та вітчизняні спеціалісти - Еванс Д., Коулсон-Томас К., Вардеман С., Маркус Джоуб Дж., Компонелла Дж., Менар К., М.

Кане, Шаповал М.І., Богаченко О.П., Лапідус В.А., Зубкова А.Б., Благодетелева-Вовк С.Л., Тріщ Р.М., Лосюк Л., Маматова Т.В., Басовський Л.Є., Протасєв В.Б., Пилипенко А.А., Драбаніч А.В., Кислицин В.О., О.Б.Чернега та ін.

Потребою постійного вдосконалення системи управління персоналом, у тому числі на засадах якості, проблемами методичного характеру, повязаними із впровадження вимог міжнародних стандартів системи менеджменту якості саме зумовлено вибір і актуальність теми магістерської роботи.

Мета і задачі дослідження. Мета роботи – визначити шляхи удосконалення управління персоналом на основі методології СМЯ 9001:2015 на КП «Міжнародний аеропорт «Запоріжжя».

Для досягнення поставленої цілі в роботі вирішено наступні задачі:

- вивчити та охарактеризувати сутність процесу управління якістю персоналу підприємства;
- визначити основні складові системи менеджменту якості персоналу;
- проаналізувати методи управління якістю персоналу аеропорту;
- проаналізувати ефективність системи менеджменту якості персоналу КП МА «Запоріжжя» та виявити її недоліки;
- розробити рекомендації щодо налагодження ефективної роботи системи менеджменту якості персоналу.

Об'єкт дослідження – процес управління персоналом на комунальному підприємстві «Міжнародний аеропорт «Запоріжжя»». Предмет дослідження – вдосконалення процесу управління персоналом на комунальному підприємстві «Міжнародний аеропорт «Запоріжжя»» на основі теоретичних, методичних, прикладних підходів у системі ISO 9001:2015.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження послужили праці вітчизняних і закордонних вчених, які присвячені дослідженню систем управління якістю персоналу на підприємствах.

Вирішення задач, що поставлено у дослідженні, здійснювалося із застосуванням системного і процесного підходів, функціонально-цільового, абстрактно-логічного і функціонального методів.

В роботі використано системний, історичний, діалектичний, структурно-функціональний методи дослідження, абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, порівняння, статистичний аналіз.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані в роботі методичні рекомендації щодо розвитку ефективної системи менеджменту персоналу дозволяють підвищити його якість. Методичні рекомендації можна використовувати на підприємствах та в закладах освіти.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в розроблених магістром методичних рекомендаціях, спрямованих на вдосконалення відбору, розвитку та оцінки персоналу підприємства КП МА «Запоріжжя» Основні результати, які були отримані в процесі вирішення поставлених завдань та становлять наукову новизну дослідження, полягають у тому, що дістали подальшого розвитку пропозиції щодо вдосконалення системи менеджменту управління якістю персоналу аеропортового комплексу.

Зважаючи на сучасний стан авіатранспортного бізнесу України, можна висунути гіпотезу, що від якості та персоналу та відповідності фаховим компетенціям залежить ефективність авіатранспортного пасажирів та ефективність управління аеропортовими комплексами. Заміна техніки, збільшення кількості працюючих без високого рівня якості персоналу не дозволить досягти очікуваних результатів діяльності. Підвищення кваліфікації працівника означає практичне зниження витрат й усунення помилок, а також підвищення швидкості виконання робіт за рахунок застосування принципово нових методів роботи, що в свою чергу призводить до зростання продуктивності праці та одержання більш високих прибутків.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в магістерській роботі отримало подальшого розвитку обґрунтування напрямків удосконалення

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павлов В.С. Управление качеством: Учебный пособие . / В.С. Павлов - М.: Инфра-М, 2007.
2. Каблашова И.В. Теория и методы обеспечения качества процессов производства: монограф. / И.В. Каблашова. – Воронеж: ВГТУ, 2013. -173 с.
3. Момот А.И. Менеджмент качества и элементы системы качества: Учебник. / А.И. Момот – Донецк: Норд-Прес, 2005.
4. Джордж С. Всеобщее управление качеством (TQM) – СПб.: "Виктория плюс", 2006. – 256 с.
5. Загальне управління якістю — шлях до досягнення високого рівня досконалості // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/qm/qm004.html> (дата звернення)
6. Калита П.Я. Загальне управління якістю – шлях до досягнення високого рівня досконалості / Калита П.Я. –К: Наукова думка, 2013. – 145 с.
8. Модель Кано // Маркетинговое агентство «FDFgroup» [Официальный сайт]. URL: <http://www.fdfgroup.ru> (дата звернення)
9. Лазько І. В. Формування системи управління якістю в проектах з використанням гнучких модулів / І. В. Лазько // Восточно-Европейский журнал передовых технологий. - 2014. - No 5(2). - С. 52-57
10. Бойченко М. В. Сучасні підходи до управління якістю на підприємстві / М. В. Бойченко, М. І. Іванова, Н. В. Кудрявцева // Економічний простір. - 2014. - No 89. - С. 150-158.
11. Багаутдинова Н.К. Формирование системы менеджмента качества / Н.К. Багаутдинова // Проблемы теории и практики управления. – 2006. - No1. – С. 17 - 21.
12. Крылова Г.Д. Зарубежный опыт управления качеством / Г.Д. Крылова – М.: Изд-во стандартов, 2004. – 298 с.

13. Манфред Брун Управління якістю: витрати і прибуток [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.management.com.ua/qm/qm002.html> (дата звернення)

14. Маслов Д.В. От качества к совершенству. Полезная модель EFQM /Д.В. Маслов –К: Изд-во «Стандарты и качество», 2008. – 152 с.

15. Маховка В. М. Формування системи управління якістю продукції підприємства в сучасних умовах господарювання / В. М. Маховка, В. М. Вишовський // Економічний форум. - 2016. - No 2. - С. 189-193.

16. ISO 9001:2016. “Quality management system – Requirements”[Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.iso.org> (дата звернення)

17. Логанина, В. И. Системы качества : учебное пособие / В.И. Логанина, А.А. Федосеев. - М. : КДУ, 2008. - 358 с.

18. Лисенко О. М. Системи управління якістю: особливості впровадження згідно з новою версією стандарту ISO 9001 / О. М. Лисенко // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - No 1. - С. 27-34.

19. Сутність та аспекти управління процесом підвищення якості — передумови конкурентоспроможності та лідерства. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/qm/qm021.html> (дата звернення)

20. ДСТУ ISO 9001:2015 Національний стандарт України. Система управління якістю. Вимоги. (ISO 9001:2015, IDT) : – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gereho.dp.ua/index/info_dstu_iso_9001-2016.html (дата звернення)

21. International center for quality certification. Режим доступу: <http://www.icqc.eu/ru/index.php> (дата звернення)

22. ISO 9001:2015. “Quality management system – Requirements” [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.iso.org> (дата звернення)

23. Шестопап Ю.Т. Управление качеством / Шестопап Ю.Т., Дорофеев В.Д., Андреева Э.А.– М.: ИНФРА-М, 2008 – 512 с.

24. Павелко В.Ю. Забезпечення підвищення ефективності управління аеропортовим комплексом на основі концепції якості: монографія / В.Ю. Павелко. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2014. – 320 с.

25. Руководство по экономике аэропортов. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.icao.int/publications/Documents/9562_ru.pdf (дата звернення)

26. Андреев А.В. Методические основы формирования показателей оценки конкурентоспособности аэропорта. / А.В. Андреев // Научный вестник МГТУ ГА. – М: Московский государственный технический университет гражданской авиации, 2012. - No 181. – С. 12-19.

27. Кубичек В. В. Оценка уровня качества услуг аэропортовой инфраструктуры / В. В. Кубичек // Электронное научное издание «Ученые заметки ТОГУ». – 2011. – Т. 2. – No 2. – С. 66–79.

28. Андреев А. В. Методические основы формирования показателей оценки конкурентоспособности аэропорта / А. В. Андреев // Научный вестник МГТУ ГА. – 2012. – No 181. – С. 13–19.

29. Airport quality of service monitoring guideline [Электронный ресурс] / Australian Competition and Consumer Commission. – Режим доступа: <http://transition.accc.gov.au/content/index.phtml/itemId/671400> (дата звернення)

30. ISO 9001:2016. “Quality management system – Requirements”[Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.iso.org> (дата звернення)

31. Милая А. В. Управление инфраструктурой аэропортов малой интенсивности полётов. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.msun.ru/upload/files/ref35_%28388682499%29.pdf (дата звернення)

32. Тюшева О.М. Совершенствование управления персоналом авиакомпании // Управление развитием персонала. – 2008. – No 2 – С. 136-151.
33. Управление персоналом организации: учебник для Вузов/ под ред. Кибанова А.Я. - М.: КноРус, 2007. – 870 с.
34. Офіційний інтернет-сайт аеропорту «Запоріжжя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.avia.zp.ua> (дата звернення)
35. Лазарев С.В. Оценка персонала авиационных компаний.// Управление развитием персонала. – 2008.– No 4. – С. 292-300.
36. Жолобов Ю.В. Формула управления. Практические рекомендации. – М.: «Либерия – Бибиформ», 2007. – 168 с.
37. Структура системы УкрСЕПРО. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrcsm.kiev.ua> (дата звернення)
38. Никулин А. Взаимозависимость развития авиакомпании и аэропорта / А. Никулин // Авиатранспортное обозрение. – 2014. – Май. – С.162–166.
39. Андреев А. В. Методические основы формирования показателей оценки конкурентоспособности аэропорта / А. В. Андреев // Научный вестник МГТУ ГА. – 2012. – No 181. – С. 13–19.
40. Тюшева О.М. Совершенствование управления персоналом авиакомпании // Управление развитием персонала. – 2008. – No 2 – С.136-151.
41. Демидова Л. Сфера услуг: изменение динамики производительности / Л. Демидова // Мировая экономика и международные отношения.- 2006. - No12. - С. 40-52.
42. Волобуев В.Р. Региональные аэропорты и МВЛ: поддержка государства // В.Р. Волобуев / Развитие аэропортов: Сб. науч. труд. – М.: Аэропорт Партнёр, 2008. – Вып.6 - С.10.

43. Внедрение системы менеджмента качества на основе международных стандартов ISO серии 9000 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://quality.eup.ru/MATERIALY14/v-smk.html> (дата звернення)

44. Форрест У. Майбутнє управління якістю / У.Форрест – Режим доступа: <http://www.management.com.ua/qm/qm110.html> (дата звернення)

45. Enver S. C. Development of Passenger Service Quality for Zaporizhzhia International Airport (OZH) [Электронный ресурс] / S. C. Leen, B. J. Kimberly. – Режим доступа: http://www.ltrc.lsu.edu/TRB_82/TRB2003-000491.pdf (дата звернення)

46. Управление эффективностью и качеством. Модульная программа. Ч. I. Модуль 9: Повышение эффективности и качества: концепции, процессы и методы / Под ред. И. Прокопенко, К. Норта. - М.: Дело, 2007. - 608 с.

47. Окрепилов В.В. Менеджмент качества. / В.В. Окрепилов – СПб.: Наука, 2003. – 704 с.

48. Попович Т.М. Управління якістю: навч. пос. / Т.М. Попович – Тернопіль, Крок, 2013. – 320 с.

49. Pavelko Vitaliy. Improvement of management development of Airport infrastructure / Vitalij Pavelko // Proceedings the sixth World Congress “Aviation in the XXI-st century” «Safety in Aviation and Space in Technologies» September, 23-25 2014, s. Kyiv. - Kyiv.: NAU.- 2014.- Volume 3. - p. 10.41-10.45.

50. Черновалова Г.А. Інтегрований центр компетенцій підприємства як інфраструктурний механізм управління інноваційним розвитком персоналу / Г. А. Чернилова // Фундаментальні дослідження. – 2015. – No 3. – С. 217–223.

51. Егоршин А.П. Управление персоналом/ Егоршин А.П. - М.: 2009. – 703 с.

52. Дряхлов Н., Куприянов Е. Системы мотивации персонала в Западной Европе и США // Проблемы теории и практики управления.- 2007.-№ 2. - С. 83-88.

53. Бовыкин В.И. Новый менеджмент. — М.: ОАО "Издательство "Экономика", 2007. - 368 с.

54. Аникин Б. А. Высший менеджмент для руководителя. — М.: ИНФРА-М, 2007. - 319 с.

55. Данилюк, В. М. Менеджмент персоналу : навч.-метод. посібн. / В. М. Данилюк, В. М. Петюк, С. О. Цинбалюк. — К. : КНЕУ, 2006. — 398 с.

56. Любавін А.Г. Організаційна діагностика системи управління персоналом підприємства [Електронний ресурс] // — Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecoroz/2011_3/e113kors.pdf (дата звернення)

57. Александрова, Т. Г. Управление персоналом : методические указания к практическим занятиям / Т. Г. Александрова // Оренбург : ГОУ ОГУ, 2005. — 63 с.

58. ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин»/ [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-10> (дата звернення)

59. ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення»/ [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://dnaop.com/html/29900/doc-%D0%94%D0%91%D0%9D_%D0%92.2.5-28-2006 (дата звернення)

60. ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку»/ [Електронний ресурс] —Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va037282-99> (дата звернення)

61. ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень»/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va042282-99> (дата звернення)

62. ГОСТ12.1.030-81 Система стандартов безопасности труда(ССБТ). Электробезопасность. Защитное заземление. Зануление (с Изменением N 1)/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://docs.cntd.ru/document/5200289> (дата звернення)

63. Тактика ліквідації надзвичайних ситуацій: Конспект лекцій. Лекції18-30./ Укладачі: В.А. Гузенко, О.І. Камардаш, І.М. Неклонський, В.О. Самарін. – Х.: НУЦЗУ, 2011. – 216 с.

64. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Особливості організації та здійснення заходів щодо захисту населення та територій у випадку виникнення радіаційної аварії на об'єктах ядерної енергетики/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/files/2018/2/1/osoblivosti.pdf> (дата звернення)

65. Gazeta.ua / [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://gazeta.ua/ru/articles/economics/_v-ukraine-poka-net-ponimaniya-chno-kreativnaya-ekonomika-eto-sektor-ekonomiki-anna-harlamova/804888 (дата звернення)

66. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/> (дата звернення)

67. Ohorona.ua / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://Ohorona.ua> (дата звернення)

68. Острогляд О.О. Сучасні технології менеджменту: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених 7 листопада 2018 р., м. Луцьк. Луцьк: СНУ. 2018. (дата звернення)